

Socialdepartementet

En brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan (Ds 2026:4), S2026/00444

Pensionsmyndigheten är positiv till att Försäkringskassan får en brottsbekämpande verksamhet men har följande synpunkter.

- Det är mycket viktigt att bidragsbrott upptäcks och bekämpas samt att myndigheterna får effektivare verktyg och arbetssätt. En betydande socialförsäkringskompetens tillförs genom att Försäkringskassan ges brottsutredande befogenheter. Den föreslagna underrättelseverksamheten torde vidare medföra att brott riktade mot välfärden kan förebyggas, förhindras och upptäckas i större utsträckning än idag.
- Det finns flera pågående initiativ om förvaltningsmyndigheters eventuella brottsbekämpande uppdrag. Här gäller det Försäkringskassan och utredningen (S 2024:C) ska numera även utreda ytterligare frågor om Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Dessutom har Utbetalningsmyndigheten hemställt om att få ett brottsbekämpande uppdrag. Pensionsmyndigheten ser fram emot att bidra i utredningens (S 2024:C) fortsatta arbete kring hur myndighetens roll och arbete med dessa frågor för egen del och tillsammans med övriga aktörer ska ingå.
- Pensionsmyndighetens förmåner och roll är ytterst begränsat behandlade i promemorian och utredningen har inte utrett ansvarsfördelningen för Pensionsmyndighetens förmåner. Pensionsmyndigheten har ett ansvar för sina förmåner och ärenden som kvarstår även om Försäkringskassan ges ett brottsbekämpande uppdrag. Pensionsmyndigheten måste ha en roll i att biträda Försäkringskassan i den brottsutredande delen hos Försäkringskassan avseende sina förmåner.
- Myndigheterna förutsätts arbeta datadrivet och riskbaserat för att utbetalningarna ska bli rätt från början. Analysen framgent behöver omfatta hur det säkerställs att Pensionsmyndigheten har erforderliga data för att lika effektivt kunna arbeta mot att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. I det fortsatta arbetet måste analysen omfatta

ansvarsfördelningen i flera led och gränsdragningar för att undvika otydlighet exempelvis kring informationsöverföring och hantering av information.

- Pensionsmyndigheten framför synpunkter på förslagets ekonomiska konsekvenser för myndigheten.

3 Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet

3.2.1 Den brottsbekämpande uppgiften ska framgå av instruktionen för Försäkringskassan

Både Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan har uppdrag i sina instruktioner att säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs och motverka bidragsbrott.¹ Om utredningens förslag att Försäkringskassan ska bedriva brottsbekämpande verksamhet genomförs får Försäkringskassan ett uppdrag som skiljer sig från Pensionsmyndighetens och det måste analyseras vad innebörden av det blir för hanteringen av förmånerna Pensionsmyndigheten ansvarar för. Det kan inte uteslutas att även Pensionsmyndighetens uppdrag behöver ses över. Det är vår övertygelse att olikartade uppdrag kommer medföra svårigheter även om det för närvarande inte går att ange närmare detaljer för hur utformningen ska vara framöver.

3.3.1 Verksamheten ska omfatta bidragsbrott avseende förmåner eller stöd som beslutas av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten

Det pågående förändringsarbetet

Utöver förslaget om en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan har Utbetalningsmyndigheten även hemställt hos regeringen att myndigheten ges ett brottsbekämpande uppdrag i enlighet med ingiven promemoria.² Utredningen (S 2024:C) har därtill fått ett utökat och förlängt uppdrag att bland annat analysera behovet av ökad tillgång till uppgifter om brott för Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen för att bättre upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar.³ Mot denna bakgrund måste utredningen (S 2024:C) även se över Pensionsmyndighetens tillgång till data och framgent inkludera myndigheten i

¹ Se 2 § 6 förordningen (2009:1173) med instruktion för Pensionsmyndigheten och 2 § 3 förordningen (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan.

² Utbetalningsmyndigheten, Ett brottsbekämpande uppdrag för Utbetalningsmyndigheten, diarienummer: UBM 2025-367.

³ Ändring i uppdraget till utredning S 2024:C om en effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott, S2026/00781.

analysen som nu pågår då det finns risker för otydligheter om mandat, överlappande funktioner, ansvarsfördelning och gränsdragningar. Pensionsmyndighetens roll i relation till övriga myndigheter behöver klargöras i det fortsatta utredningsarbetet och myndigheten ser fram emot att bistå i utredningen.

Pensionsmyndighetens roll i förslagen

Pensionsmyndighetens förmåner och roll är ytterst begränsat behandlade i promemorian och utredningen har inte utrett ansvarsfördelningen för Pensionsmyndighetens förmåner. Även om förmåner hos Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan är uppbyggda efter samma socialförsäkringslogik, samt att båda myndigheterna administrerar förmånen bostadstillägg, går det inte att behandla myndigheterna sammantaget utan distinktion. Det är alltså två skilda myndigheter med skilda ansvarsområden och ärenden där Pensionsmyndigheten beslutar över pensionsförmåner och besitter störst kunskap om sina egna förmåner. Det är även Pensionsmyndigheten som har ansvaret för normeringen av förmånen bostadstillägg.⁴

Om Försäkringskassan ges ett brottsbekämpande uppdrag medan Pensionsmyndigheten inte har ett sådant, uppstår en ordning där:

- Pensionsmyndigheten fortsatt är handläggande myndighet och en annan förvaltningsmyndighet ges brottsbekämpande befogenheter kopplat till förmåner Pensionsmyndigheten ansvarar för och har kompetensen om, och
- det finns risker och otydligheter kopplat till ansvarsfördelningen mellan Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet och Pensionsmyndighetens fortsatta handläggning av ärendet.
- Försäkringskassan har en djupare kompetens för sina förmåner än för Pensionsmyndighetens förmåner som Försäkringskassan inte handlägger, det finns därmed en risk för att myndigheternas förmåner kommer att hanteras olika i det brottsbekämpande arbetet.

I det fortsatta arbetet behöver ansvarsfördelningen i flera led och gränsdragningar göras för att undvika otydlighet kring ansvarsfördelningen, exempelvis kring:

- informationsöverföring,
- prioriteringar,
- hur Pensionsmyndigheten ska biträda Försäkringskassan i den brottsutredande delen avseende de förmåner myndigheten ansvarar för,
- hur ärenden initieras, och

⁴ Se 3 § första stycket 3 förordningen (2009:1175) med vissa bemyndiganden för Pensionsmyndigheten.

- hur resultat och även allmänna insikter från brottsutredningar ska omsättas i myndighetens egna handläggning.

Pensionsmyndigheten har ett ansvar för att säkerställa en effektiv och rättssäker hantering av myndighetens pensionsförmåner vilket endast kan åstadkommas fullt ut om myndigheten är delaktig. Därför menar myndigheten att Försäkringskassan inte kan få ett ansvar för Pensionsmyndighetens förmåner om Pensionsmyndigheten inte kan delta i arbetet. Det skulle exempelvis kunna innebära att bistå med personal på plats hos Försäkringskassan för att samverka och bistå genom ett utökat samarbete. Detta skulle kunna bidra till att öka förståelsen för och kunskapen om myndighetens förmåner, i syfte att färre polisanmälningar läggs ned. För att arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott ska bli effektivt och ge fullt resultat måste Pensionsmyndigheten omfattas på ett mer distinkt sätt avseende sina förmåner.

Om förslaget genomförs vill Pensionsmyndigheten även betona att det är viktigt, vid tids- eller resursbrist, att Pensionsmyndighetens ärenden prioriteras lika högt som Försäkringskassans egna ärenden.

3.4 Biträde i utredning om brott

Pensionsmyndigheten är positiv till att åklagaren ska kunna begära biträde av Försäkringskassan för att genomföra förundersökningar, vilket med Försäkringskassans breda kunskap om socialförsäkringsförmånerna kan effektivisera och förbättra arbetet med att bekämpa bidragsbrott inom socialförsäkringsområdet.

Pensionsmyndigheten vill peka på att bidragsbrott i regel anses vara av enkel beskaffenhet och Polismyndigheten därmed kan leda förundersökningar. Det bör därför övervägas ytterligare om Försäkringskassan även ska få biträda Polismyndigheten i förundersökningar. Pensionsmyndigheten ser fördelar med att Försäkringskassan med dess socialförsäkringskompetens involveras även i Polismyndighetens förundersökningar i syfte att effektivt nyttja befintliga resurser samt uppnå fler fällande domar och motverka bidragsbrottslighet.

3.7 Försäkringskassan ska bedriva underrättelseverksamhet och arbeta brottsförebyggande

Pensionsmyndigheten instämmer med utredningens bedömning att en underrättelseverksamhet vid Försäkringskassan kan bidra till en effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott. Den föreslagna underrättelseverksamheten torde vidare medföra att brott riktade mot välfärden kan förebyggas, förhindras och upptäckas i större utsträckning än idag. I nuläget leder få av Pensionsmyndighetens

polisanmälningar till åtal och fällande dom. Totalt 50 av 1 226 anmälningar under perioden 2018–2025, vilket motsvarar 4 procent av anmälningarna, ledde till åtal. Majoriteten av polisanmälningarna läggs alltså ner. Av de 50 åtalen har 44 resulterat i fällande domar.⁵ I 69 procent av de nedlagda polisanmälningarna är nedläggningsgrunden så generell att det är svårt att veta varför ärendet inte utreds vidare.⁶ Det är viktigt att ett missbruk av myndighetens förmåner leder till en reaktion utöver ett eventuellt återkrav för att upprätthålla ett högt förtroende för socialförsäkringarna vilket förslaget kan bidra till.

3.8.1 Skyldighet att lämna uppgifter till Försäkringskassans eller Pensionsmyndighetens verksamhet som avser förmåner och stöd

Ett utökat informationsutbyte mellan myndigheter är centralt i hur det fortsatta arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott kan och bör bedrivas. Information från Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet behöver återföras för att kunna användas i den ordinarie verksamheten hos Pensionsmyndigheten. Förslaget på uppgiftsskyldighet skulle bidra i arbetet mot att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott i Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter.

Promemorian behandlar dock endast översiktligt hur underrättelserna från Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska hanteras hos Pensionsmyndigheten. Det är av stort värde att Pensionsmyndigheten kan använda informationen fullt ut i verksamheten för att bekämpa fel och fusk avseende exempelvis ärenden inom kontrollverksamheten, inte bara som impulser från brottsbekämpande myndigheter om enskilda ärenden, utan mer allmänt för att åstadkomma ett datadrivet och riskbaserat arbete.

De senaste åren har Pensionsmyndigheten på uppdrag av regeringen haft ett tydligt fokus på brottsförebyggande arbete, bättre kontroll för att förhindra felaktiga utbetalningar och att kräva tillbaka felaktigt utbetalda förmåner.⁷ I ett läge där tekniken och samhällsproblemen gör det angeläget att arbeta datadrivet och riskbaserat mot felaktiga utbetalningar, bör det därför övervägas hur information får användas i sådant arbete om det behövs för att komma till rätta med utmaningarna med organiserad brottslighet och systematiska välfärdsbrott, särskilt när andra myndigheter antingen vill ha eller föreslås få brottsbekämpande uppdrag, och Pensionsmyndigheten samtidigt saknar egna sådana befogenheter.

⁵ Pensionsmyndighetens arbete mot bidragsbrott och bedrägeri 2018–2025, VER 2025-313, s. 8.

⁶ Pensionsmyndighetens arbete mot bidragsbrott och bedrägeri 2018–2025, VER 2025-313, s. 56.

⁷ Pensionsmyndighetens arbete mot bidragsbrott och bedrägeri 2018–2025, VER 2025-313, s. 6.

12.5 Ekonomiska och administrativa konsekvenser

12.5.5 Pensionsmyndigheten

Förslaget på lösning genom ett nytt gemensamt it-system riskerar att skapa hårda systemberoenden myndigheterna emellan vilket är något Pensionsmyndigheten vill undvika. I stället bör lösningen styras mot en informationsbaserad arkitektur där dataprodukter exponeras mellan myndigheterna och där Pensionsmyndighetens kommande dataplattform och datakatalog bör vara en naturlig del. Detta i stället för en punkt-till-punktlösning som blir fallet med ett gemensamt it-system. Denna strategi är också mer förenlig med hur moderna datadelningslösningar byggs idag, inte minst utifrån EU:s datastrategi.

Den it-utveckling som behöver göras om förslaget införs skulle likna den utveckling Pensionsmyndigheten har gjort kopplat till införandet av Utbetalningsmyndighetens verksamhet kring dataanalys och granskning. Exakt lösning får dock analyseras och arbetas fram under arbetet med etableringen av den brottsbekämpande verksamheten. För närvarande bedöms förslaget medföra en engångskostnad för Pensionsmyndighetens it-utveckling på omkring 6 miljoner kronor.

Det är svårt att uppskatta hur många underrättelser den föreslagna lagändringen skulle generera men en uppskattning är att Pensionsmyndigheten skulle få mellan 200 och 500 underrättelser per år. Om Pensionsmyndigheten får 200 underrättelser skulle det kräva 2,4 årsarbetare och generera en kostnad på 1,9 miljoner kronor medan 500 underrättelser skulle kräva 6,1 årsarbetare och generera en kostnad på 4,7 miljoner kronor.

Datum: 2026-06-10
Dok.bet PID292789
Version 1.0
Dnr/Ref. VER 2026-139

Det har även identifierats ett behov av en årsarbetare till att anpassa analysarbetet på analysavdelningen för att hantera rapporter och dylikt som kan genereras via underrättelseverksamheten, till en beräknad kostnad av cirka 1 miljon kronor.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektör Anna Pettersson Westerberg efter föredragning av juristen Miriam Khelil. I beredningen av ärendet har även verksamhetsutvecklare Jim Gustavsson, pensionshandläggare Camilla Hildingsson, biträdande enhetschef Gustaf Löfgren, enterprisearkitekt Anna-Lena Åman och enhetschef Henrik Nordler deltagit. I den slutliga handläggningen har chefen för juridikavdelningen Eva Nilsson och chefen för avdelningen gemensamma försäkringsfrågor och efterlevandeförmåner Biljana Lajic deltagit.

Anna Pettersson Westerberg

Miriam Khelil